

Remissyttrande – En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp (SOU 2023:17), Ju2023/01030

Inledning

Detta förslag, som avgavs i mars 2023, innehåller förslag till en samtidig ändring av de respektive bestämmelserna om hets mot folkgrupp i Brottsbalken (BrB, 16 kap. 8 §) samt Tryckfrihetsförordningen (TF, 7 kap. 6 §). Hets mot folkgrupp ingår sedan länge i den s.k. brottskatalogen i 7 kap. TF, vilket innebär att en ändring av bestämmelsen i BrB inte kan ske utan en samtidig ändring av bestämmelsen i TF (till vilken Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) 5 kap. 1 § hänvisar såvitt gäller andra medier än tryckta skrifter). Eftersom både TF och YGL är grundlagar kan således inte straffbestämmelsen i BrB ändras utan en samtidig grundlagsändring, vilken i enlighet med Regeringsformen (RF) 8 kap. 14-15 §§ kräver två likalydande riksdagsbeslut med riksdagsval emellan. Detta får den betydelsen, vilket är värt att observera i den pågående debatten om möjliga juridiska åtgärder mot s.k. koranbränningar, att regelverket om hets mot folkgrupp inte torde kunna ändras förrän efter riksdagsvalet 2026. Någon snabbt verkande åtgärd för att signalera minskad tolerans mot sådana manifestationer är detta således inte.

Det förslag som nu ska behandlas har dock en helt annan bakgrund och berör främst möjligheten att betrakta förnekande av konstaterade folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser som hets mot folkgrupp. Denna föreslagna åtgärd, som inte är helt okontroversiell från yttrandefrihetssynpunkt, har sin grund i EU:s s.k. rasismrambeslut från 2008, i vilket medlemsstaterna uppmanas att vidta åtgärder av detta slag. Eftersom Sverige inte följt denna uppmaning har EU-kommissionen 2021 inlett ett s.k. överträdelseärende mot Sverige, varför regeringen till synes i syfte främst att blidka EU på denna punkt nu föreslår denna ändring.

Förslagets innehåll

Den ändring som föreslås innehåller dels vissa förtydliganden i lagregelns första stycke, dels ett helt nytt andra stycke. Ändringen i det första stycket framstår som tämligen okomplicerad och okontroversiell; här föreslås helt enkelt att även *uppenningar till våld* mot en på samma sätt som tidigare definierad folkgrupp *eller enskilda medlemmar av* en sådan grupp (dvs enskilda individer) ska kunna dömas för hets mot folkgrupp. Någon skärpning av straffsatser föreslås inte (jfr förslaget till BrB 16:8 st. 3). Detta framstår som högst befogat och torde vara enkelt att genomföra. Stycke 2 i de föreslagna reglerna är däremot mer kontroversiell. Förslagets fullständiga lydelse är denna:

”För hets mot folkgrupp döms också den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids förnekar, urskuldar eller uppenbart förringar ett brott som utgör eller motsvarar folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse eller aggressionsbrott enligt ett avgörande som har fått laga kraft och som meddelats av en svensk domstol eller av en erkänd internationell domstol för brott mot internationell rätt, om gärningen är ägnad att uppmana till våld mot, hota eller uttrycka missaktning för en sådan grupp eller enskild som avses i första stycket.”

Kriminaliseringar av förvisso kontroversiella och kanske rentav ofta motbjudande yttranden av detta slag är definitivt inte okomplicerade. Flera EU-länder har sedan länge kriminaliserat t.ex. förintelseförnekande eller påbudat att Turkiets aggression mot armenier under första världskriget ska

ses som ett folkmord, men erfarenheterna är blandade. Var går gränsen mellan legitim yttrandefrihet i syfte att skapa debatt och kriminellt faktaförnekande? Och i detta förslag, hur definieras att ett brott ”motsvarar” folkmord eller andra övergrepp?

En av förslagets från rättssäkerhetssynpunkt mer övertygande delar är att förnekandet i fråga, som avses att kriminaliseras, kopplas till en lagakraftvunnen dom från en svensk eller internationell (brottmåls)domstol. Detta borgar för att de åtal som kan komma att väckas enligt denna nya regel inte baseras på rena åsikter från en åklagare om vad som utgör kriminella yttranden, utan att åtalet kommer att bygga på ett gediget faktaunderlag.

Samlad bedömning

Yttrandefriheten i ett demokratiskt samhälle är aldrig obegränsad, utan måste vägas mot andra viktiga värden. Behovet av den ändring eller utvidgning av bestämmelsen om hets mot folkgrupp som nu föreslås är kanske inte omedelbart övertygande som exempel på en absolut nödvändig yttrandefrihetsbegränsning, men den valda konstruktionen av det nya brottet, med en direkt koppling till ett lagakraftvunnet juridiskt avgörande, gör att förslaget ändå kan accepteras. Det vore vidare av flera anledningar sannolikt olämpligt om Sverige valde att frondera mot EU i denna fråga.